

REFORMA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ȘI AȘTEPTĂRILE PERSONALULUI DIDACTIC

MARIA MOLDOVEANU

This paper is an attempt to figure out the expectations of the educational staff concerning the educational system reform.

Realizarea reformei învățământului este o sarcină dificilă, dar esențială pentru succesul procesului de tranziție la economia de piață. Crearea unui nou mecanism economic, bazat pe gestionare eficientă, presupune indivizi instruiți, competenți și creativi, capabili să rezolve dificultățile inerente schimbării. Schimbarea fundamentelor societății angajează și un proces de renovare morală. Se cer reafirmate valorile care să stimuleze libertatea, democrația, participarea — valori însușite în primul rând în procesul de învățământ. Învățământul trebuie eliberat de rutină. Reforma sistemului educativ presupune un program de transformare strategică la toate nivelurile școlii.

Conceperea și implementarea lui a fost, însă, destul de lentă și stânjenită, în mare măsură, de elemente inerțiale și de opoziție din societate. Ideea schimbării a generat conflicte de interese și la nivelul agenților educativi. Conservatorii se îndoiesc tot mai mult în legătură cu fezabilitatea reformei. Se invocă diminuarea resurselor publice, a resurselor pentru învățământ, cu efecte directe asupra egalității accesului la educație.

Nimeni nu se opune pe față reformei. Sunt însă unii decizi să-i întârzie operaționalizarea, în timp ce alții reduc reforma la o suită de renovări parțiale. Partizanii reformei consideră temporizarea inacceptabilă.

În contextul unei anchete asupra nevoilor de informare/lectură a personalului din învățământ, lansată prin Revista *Biblioteca*, editată de Ministerul Culturii, ne-am propus să cunoaștem și așteptările în privința reformei învățământului, să aflăm:

- ce înțeleg prin reformă, profesorii din universități și licee,
- care sunt, în concepția lor, finalitățile reformei învățământului,
- ce este mai important de schimbat, în actuala etapă de dezvoltare,
- ce obstacole pot interveni în derularea reformei,
- în ce măsură dispun educatorii, de informații complete despre schimbările preconizate ș.a.

Două idei s-au desprins cu prioritate din opiniile subiecților investigați¹:

1. nevoia de coerență a demersurilor inițiate;
2. cerința de reflecție sistematică asupra finalităților educației, în contextul schimbării globale.

Așteptările lor cu privire la reforma sistemului de învățământ în ansamblu, s-au circumscrie cerințelor de *autonomie, democratizare, modernizare*, pe fondul schimbării

mentalității generale a managerilor, educatorilor, elevilor, a părinților și oamenilor politici, în legătură cu sensul reformei și finalitățile școlii contemporane.

Concepțiile, de la care, subiecții consideră că trebuie să se plece în proiectarea reformei, au evidențiat două orientări principale:

— una elitistă, care promovează ideea că școala „nu e pentru toți”, „nu e pentru oricine” – rolul ei fiind de a selecta de timpuriu elitele științifice, literare, politice etc.,

— una non-elitistă, care susține egalitatea de șanse a membrilor societății, accesul liber la educație.

Prima orientare am întâlnit-o, mai ales, la profesorii universitari. Partizanii orientării non-elitiste sunt mult mai numeroși (82%) — așteptările lor de la reformă vizează ameliorarea calitativă a învățământului, în toate mediile și la toate nivelurile.

În general, subiecții se așteaptă la o *mobilitate* mai accentuată a sistemului educativ, în sensul adecvării lui la cerințele timpului, în sensul adaptabilității tinerilor la o lume tot mai dinamică. În acest sens, una din finalitățile școlii, în procesul schimbării globale, este asigurarea utilajului mental și moral-afectiv, necesar integrării tinerilor în societate, ca și stimularea motivației lor pentru studiu.

Sinteza ideilor consemnate de subiecți a evidențiat însemnătatea reformei pentru obținerea unor standarde ridicate de performanță:

— în procesul profesionalizării indivizilor; în formarea competențelor intelectuale și în cultivarea spiritului critic; în modelarea inteligenței și a spiritului inovator, în selecția personalităților de vocație; în dobândirea unei formații solide, din punctul de vedere al culturii generale.

Reforma vizează cu prioritate structura tipologică a învățământului. În ideea profesionalizării prin școală, și nu prin ucenicie la locul de muncă, subiecții susțin proporționalitatea profilelor tehnic și umanistic. Înainte de proiectarea rețelei școlare, ei recomandă evaluarea cerințelor sociale de educație, prognozarea structurii forței de muncă, dar și corelarea prognozei cu *așteptările* tinerilor în materie de școlaritate. În concepția celor mai mulți dintre ei, învățământul privat este o alternativă educativă eficientă.

Solicitați să menționeze *ce este mai important de schimbat* prin reformă, subiecții s-au referit la următoarele dimensiuni ale procesului educativ:

Dimensiuni	%
1. Obiectivele sistemului educativ	18
2. Conținutul învățământului	17
3. Metodele de predare a cunoștințelor	17
4. Mentalitatea factorilor implicați	16
5. Strategiile manageriale	16
6. Relația profesor-elev	16
7. Concepția și metodele de evaluare	14
8. Alte aspecte și dimensiuni	12

În legătură cu obiectivele sistemului educativ, de exemplu, subiecții au sesizat unele inadvertențe între principiile politicii de învățământ și practica activității didactice.

Conținutul învățământului ar trebui regândit din perspectiva experiențelor valoroase ale țărilor occidentale, ceea ce presupune, în concepția subiecților, informatizarea proceselor didactice, promovarea pluridisciplinarității, stimularea creativității, dar și elaborarea unor programe flexibile, deschise noilor achiziții ale creației științifice și culturale.

Planurile de învățământ trebuie să asigure echilibrul între domeniile științei și disciplinele umanistice, între materiile obligatorii și cele opționale. Disciplinele opționale favorizează formația intelectuală echilibrată, facilitând adaptarea din mers la schimbările din profesie și societate. Atât planurile, cât și programele școlare trebuie să promoveze un învățământ mai conectat la realitățile cotidiene, să dezvolte la tineri capacitatea de înțelegere a socialului.

Atât programele, cât și manualele școlare ar trebui să prevadă cerințe minime, medii și maxime, în relație cu profilele unităților de învățământ, iar la anumite materii să se redacteze capitole/secțiuni care să releve fondul comun de referință (concepte, legi, principii etc.).

Reflectând asupra experiențelor proprii, subiecții au constatat că succesul diverselor discipline de învățământ depinde și de modernizarea metodelor de comunicare, că în plan metodologic se evidențiază mai bine relația dintre habitudine și imaginația inovatoare, că elevii, prin conduitele lor, amendează rutina și dezinteresul pentru înnoirea metodelor de învățare.

Rezistența la nou este incompatibilă cu vocația novatoare a profesiei de educator, de aceea, mulți dintre ei au propus: „întinerirea învățământului”, „promovarea specialiștilor luminați”, „înlocuirea conducerilor cantonate în experiențe rigide”.

De altfel, atunci când s-au referit la necesitatea schimbării mentalităților, subiecții investigați au avut în vedere personalul didactic, managerii de la toate nivelurile, elevii, părinții, alți indivizi care au tangență cu activitatea școlară.

Această activitate este cel mai mult stânjenită de rigiditate, dogmatism, pasivitate, dezinteres, birocrație, rutină etc. De aceea se preconizează și schimbarea strategiilor manageriale.

Se știe că „Prin efectele și amploarea implicațiilor sale în viața omului modern, managementul este considerat azi un concept umanist universal, în sensul că nu există nici un domeniu al existenței și preocupărilor umane în care să nu aibă un rol determinant”². Cu atât mai mult, în domeniul activității didactice, pregătirea managerială este considerată parte a pregătirii profesionale de bază.

Asemenea cunoștințe sunt necesare, atât managerilor angajați în conducerea diverselor unități și niveluri ale sistemului, cât și persoanelor care îndeplinesc funcții didactice. În perspectiva restructurării învățământului, este nevoie să se revizuiască și timpul necesar însușirii cunoștințelor de management și modalitățile de activare a gândirii manageriale în cadrul programelor de reciclare.

După opinia subiecților investigați, reforma impune cu necesitate redefinirea raporturilor profesor-elev, așa încât această relație să se fundamenteze pe o pedagogie a participării și responsabilității, ceea ce presupune respect, încredere și cooperare, libertate de gândire și acțiune. Înțelegerea eronată a libertății, trecerea bruscă de la severitate și represiune disciplinară la toleranță exagerată, renunțarea la exigențele specifice școlii — fenomene întâlnite după decembrie '89, au dus la dezangajarea elevilor față de școală, la atitudini de frondă și manifestări deviate, generând un climat de incertitudine în legătură cu avantajele democrației înseși.

Subiecții solicită schimbări însemnate și în domeniul metodelor de evaluare a cunoștințelor. Înlocuirea vechilor tehnici ale interogării, care favorizau formalismul, stresul, discontinuitatea, cu tehnici mai profitabile, în care să prevaleze evaluarea continuă a cunoștințelor, presupune, însă, redefinirea criteriilor de evaluare în consens cu finalitățile școlii și ale reformei.

Între alte aspecte ce se cer regândite în contextul reformei învățământului, subiecții au menționat poziția socială a educatorilor, solicitând reabilitarea statutului lor prin recunoașterea importanței activității didactice, inclusiv prin salarizare stimulativă.

Investigând „așteptările” de la reformă ale personalului din învățământ, ne-a interesat dacă oamenii școlii pot prevedea obstacolele ce i-ar putea bloca sau întârzia finalitățile. În acest sens, ei au consemnat:

Obstacole	%
1. Insuficiența resurselor financiare	11
2. Infrastructura existentă	9
3. Situația auxiliarelor școlare	9
4. Legislația actuală	8
5. Calitatea pregătirii unor educatori	7
6. Posibilitățile de informare și studiu a personalului didactic	7
7. Alte obstacole	3
8. Mentalitatea părinților	2

Între „alte obstacole” subiecții au inclus: mentalitățile învechite ale educatorilor sau ale studenților, mentalitățile „centraliste” ale aparatului funcționăresc, stresul alimentat de nesiguranța profesiei în perspectiva șomajului, lipsa de perspectivă a indivizilor cu pregătire superioară în contextul economiei de piață ș.a.

Multe opinii exprimate de subiecți denotă informarea deficitară a personalului din învățământ, în legătură cu conținutul reformei și cu etapele realizării ei. Nici inițiativele pentru dezbaterile publice a proiectelor elaborate, nici abordarea *Schimbării*, în colectivele de educatori nu au avut capacitatea să antreneze energiile creatoare de la baza sistemului și să realizeze consensul, fără de care succesul reformei este periclitat.

Deși informațiile despre schimbare sunt fragmentare și adesea contradictorii, deși reținerile unora dintre educatori sunt evidențiate, ca și opțiunile celor care susțin, în locul reformei, renovarea sistemului din perspectiva unor principii mai democratice, apreciem că majoritatea profesorilor sunt în măsură să asimileze exigențele inovatoare și să susțină demersul reformator, datorită bunei pregătiri de specialitate și pedagogice, a solidarității și preocupărilor pentru destinele școlii.

NOTE BIBLIOGRAFICE

1. Subiecții care au completat chestionarul publicat în revista *Biblioteca* și difuzat cu sprijinul: Bibliotecii Centrale Universitare – București, Bibliotecii Universitare Politehnica – București, Bibliotecii Județene Brașov, Bibliotecii Județene Iași, funcționează în învățământul universitar (60) și în învățământul liceal teoretic și de specialitate (150).
2. *Economia cercetării științifice și a difuzării progresului tehnic*, București, Institutul de Economie Națională, 1991, p. 23.